

4. Морозова Т. Р., Моцонелідзе І. О., Моцонелідзе Д. З. Використання комп'ютерних поліграфів у кадровій роботі органів і підрозділів внутрішніх справ України / за ред. І. П. Красюка. Київ : Атіка, 2006. 120 с.

5. Використання методики виявлення прихованої інформації під час опитувань з використанням поліграфа в діяльності органів і підрозділів Національної поліції України : навчальний посібник / Т. Р. Морозова, Ю. М. Волкова, В. Б. Коба, К. О. Чаплинський; Департамент забезпечення діяльності Голови Національної поліції України ; Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. 266 с.

6. Топчій В. В. Можливості використання поліграфа (детектора брехні) під час розслідування кримінальних правопорушень. *Використання поліграфа в правоохоронній діяльності: проблеми та перспективи* [Текст] : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 7–8 листоп. 2015 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2015. 244 с. С. 33–37.

7. Морозова Т.Р. Методика виявлення прихованої інформації у поліграфічних дослідженнях : монографія / за наук. ред. О. М. Морозова. Київ : Алерта, 2023. 472 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-522-1-5>

ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ ГЕНОЦИДУ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ ОГЛЯД

Данієлян Д. А.

здобувач першого року

третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

кафедри морського та міжнародного права

Міжнародний гуманітарний університет

*Науковий керівник: **Андрейченко С. С.***

доктор юридичних наук, професор,

завідувачка кафедри морського та міжнародного права

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Поняття «геноцид» є одним із ключових у міжнародному кримінальному праві та відображає прагнення міжнародної спільноти запобігати масовим злочинам проти людства. Його еволюція відображає як історичні події, так і розвиток правових норм та інституцій.

Термін «геноцид» був вперше запропонований польським юристом Рафаелем Лемкіним у 1944 році в його праці *Axis Rule in Occupied Europe*. Він поєднав грецьке слово *genos* (рід, плем'я) та латинське *-cide* (вбивство), щоб описати систематичне знищення національних, етнічних, расових чи релігійних груп. Лемкін розробив це поняття, реагуючи на злочини нацистського режиму та інші випадки масових вбивств у історії.

У 1946 році Генеральна Асамблея ООН прийняла Резолюцію 96(І), яка визнала геноцид злочином за міжнародним правом та закликала до розробки відповідної конвенції [1].

9 грудня 1948 року ООН прийняла Конвенцію про запобігання злочину геноциду та покарання за нього, яка набула чинності 12 січня 1951 року. У статті II Конвенції геноцид визначається як будь-який з наступних актів, вчинених з наміром знищити, повністю або частково, національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку [2]:

- вбивство членів групи;
- спричинення серйозної тілесної або психічної шкоди членам групи;
- навмисне створення для групи таких життєвих умов, які розраховані на її повне або часткове фізичне знищення;
- запровадження заходів, розрахованих на запобігання народженню дітей у групі;
- примусове передання дітей з однієї групи до іншої.

Це визначення стало основою для подальших міжнародних правових актів [3].

У 1998 році було прийнято Римський статут, який заснував Міжнародний кримінальний суд (МКС). Стаття 6 Статуту фактично повторює визначення геноциду, наведене в Конвенції 1948 року, що забезпечує узгодженість у міжнародному праві та дозволяє МКС переслідувати осіб, винних у геноциді, на основі чітко визначених критеріїв [4].

Міжнародні судові органи, зокрема Міжнародний кримінальний трибунал для колишньої Югославії (МКТЮ) та Міжнародний кримінальний трибунал для Руанди (МКТР), у своїй практиці розглядали конкретні випадки геноциду, що дозволило уточнити та конкретизувати елементи цього злочину. Наприклад, у справі *Prosecutor v. Akayesu* Трибунал визнав, що згвалтування та сексуальне насильство можуть становити акти геноциду, якщо вони вчинені з наміром знищити певну групу [5].

Незважаючи на існуюче визначення, деякі експерти вказують на його обмеження. Зокрема, Конвенція не охоплює політичні, соціальні чи гендерні групи, що викликає дискусії щодо необхідності розширення переліку захищених груп. Крім того, доведення специфічного наміру знищення групи (*dolus specialis*) є складним завданням у судовій практиці [6].

Еволюція поняття геноциду в міжнародному праві відображає прагнення міжнародної спільноти запобігати масовим злочинам проти людства. Хоча існуюче визначення має свої обмеження, воно залишається основою для переслідування та покарання винних у геноциді. Подальший розвиток міжнародного права та судової практики сприятиме уточненню та вдосконаленню цього поняття.

Література:

1. United Nations General Assembly, Resolution 96 (I), 1946. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/209169> (дата звернення: 18.05.2025).
2. Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, 1948. URL: <https://www.un.org/en/genocide-prevention/genocide-convention.shtml> (дата звернення: 18.05.2025).
3. UN Office on Genocide Prevention and the Responsibility to Protect. «Definition of Genocide». URL: <https://www.un.org/en/genocideprevention/genocide.shtml> (дата звернення: 18.05.2025).
4. Rome Statute of the International Criminal Court, 1998. URL: <https://www.icc-cpi.int/resource-library/documents/rs-eng.pdf> (дата звернення: 18.05.2025).
5. International Criminal Tribunal for Rwanda. Case: *Prosecutor v. Jean-Paul Akayesu* (ICTR-96-4). URL: <https://unictr.irmct.org/en/cases/ict-96-4> (дата звернення: 18.05.2025).
6. UNRIC Library Backgrounder: Genocide. URL: <https://unric.org/en/unric-library-backgrounder-genocide/> (дата звернення: 18.05.2025).